

Diagnosi del Pla de drets humans de Catalunya

Dret a la protecció de les dades personals

Jordi Barrat

Índex

1. Formulació del dret	2
1.1. Reconeixement jurídic internacional del dret i anàlisi de dret comparat	2
1.2. Reconeixement jurídic intern del dret	4
2. Identificació de les entitats, col·lectius o moviments socials que han treballat sobre aquest dret a casa nostra	4
3. Estat actual del reconeixement i de la implementació d'aquest dret a Catalunya ...	6
3.1. Elements de compliment efectiu del dret a Catalunya	6
3.2. Mancances detectades/graus d'incompliment	7
4. Mesures proposades per tal d'assolir l'efectivitat del dret	10
5. Recomanacions per tal de fer un seguiment sobre l'acompliment de les mesures proposades	11

1. Formulació del dret¹

El dret a la protecció de les dades personals, o dret a l'autodeterminació informativa, es troba recollit a l'article 18.4 de la Constitució espanyola (CE) en els següents termes literals: "la llei limitarà l'ús de la informàtica per garantir l'honor i la intimitat personal i familiar dels ciutadans i el ple exercici dels seus drets". Es tracta d'un apartat que en el seu moment plantejà dubtes sobre si realment s'hi reconeixia un dret autònom i, en aquest cas, quina relació calia establir amb d'altres drets reconeguts a la pròpia Constitució, com ara el dret a la intimitat personal i familiar, la inviolabilitat del domicili o el secret de les comunicacions, "en especial, de les postals, telegràfiques i telefòniques" (art. 18.3CE).

La jurisprudència espanyola, la regulació comunitària i, a nivell pràctic, l'extraordinària evolució de les noves Tecnologies de la Informació i de la Comunicació (TIC) han acabat per consolidar l'existència d'un nou dret que, tot i mantenir lligams estrets amb d'altres, presenta trets prou particulars per ser considerat de forma independent. A títol indicatiu, interessa destacar que les altres categories no oferien protecció per a determinades dades personals que ara, amb la irrupció d'eines informàtiques cada cop més poderoses, ja no poden quedar sense empara jurídica. Dades aparentment irrelevantes en el món analògic necessiten garanties específiques car, en cas contrari, llur interrelació permetria, com afirmava la primera legislació espanyola al respecte, confeccionar un "*retrato de la personalidad del individuo que éste tiene derecho a mantener reservado*"².

Aquesta primera aproximació normativa quedà aviat desfasada davant l'evidència cada cop més clara que, en la societat contemporània, la gestió adequada de les dades personals esdevenia un dels eixos essencials per al desenvolupament ple de la personalitat dels individus i per a l'exercici satisfactori d'un ampli ventall de drets i llibertats. L'*habeas data* ja no és doncs un element marginal del catàleg general de drets i llibertats, sinó que, com a lògic correlat d'una societat on la informació ocupa una posició central, el tractament jurídic d'aquesta situació també agafa cada cop més volada i s'estén més enllà de la mera protecció de dades personals entesa en sentit estricte. Pot afirmar-se fins i tot, en termes generals, que l'autodeterminació informativa és avui en dia una pre-condició per a l'exercici de molts altres drets ja que l'efectivitat d'aquests passa sovint per emprar de forma intensiva les noves tecnologies. La protecció de les dades personals ha esdevingut, en definitiva, un pòrtic que cal traspassar d'antuvi si es vol aconseguir després un desplegament complet de molts drets i llibertats.

1.1. Reconeixement jurídic internacional del dret i anàlisi de dret comparat

La intimitat, o privacitat en termes més propers a la tradició anglosaxona, no són termes sinònims, però ambdós han estat presents en els inicis del reconeixement

¹ Dret que assegura a tota persona la protecció i confidencialitat de les dades de caràcter personal que la concerneixin, així com a l'accés i a la rectificació d'aquestes. Dret a la intimitat i la inviolabilitat del domicili. Dret a la privacitat en les comunicacions personals. Habeas data. Dret a l'oblit.

² Exposició de Motius de la Llei 5/1992, de 29 d'octubre, de Tractament Automatitzat de les Dades de Caràcter Personal.

internacional de drets i llibertats. La Declaració Universal de Drets Humans (DUDH), aprovada en 1948 en el si de les Nacions Unides, els reconeix a l'establir que *"no one shall be subjected to arbitrary interference with his privacy, family, home or correspondence, nor to attacks upon his honour and reputation. Everyone has the right to the protection of the law against such interference or attacks"* (art. 12). D'altra banda, el Protocol Internacional de Drets Civils i Polítics, que fou aprovat l'any 1966 com a desenvolupament de la Declaració anterior, utilitza uns termes força similars per referir-se aquests fets al determinar que *"no one shall be subjected to arbitrary or unlawful interference with his privacy, family, home or correspondence, nor to unlawful attacks on his honour and reputation (...) Everyone has the right to the protection of the law against such interference or attacks"* (art. 17).

Interessa destacar però que cap d'ells inclou mencions al fenomen informàtic. S'hi parla en general de privacitat i es citen àmbits particularment delicats, com ara la família, la llar o la correspondència, però la informàtica es trobava en un fase preliminar de desenvolupament i no havia generat encara l'atenció que necessitarà posteriorment. Trobem a més a més una situació similar a nivell europeu tant en el Conveni Europeu de Drets Humans (article 8), de 1950, com en la posterior jurisprudència emesa pel Tribunal amb seu a Estrasburg.

Les novetats arribaran ja en les dècades posteriors on, a més a més de diversos textos constitucionals, com l'espanyol (1978) o el portuguès (1976), el dret a l'autodeterminació informativa també és acollit per les organitzacions internacionals, com ara el Consell d'Europa (1981) o la Unió Europea (1995).

A nivell comparat, convé traçar una certa divisòria entre l'enfocament europeu i nord-americà de la privacitat digital. Mentre que el primer imposa certs principis que han de ser respectats per tots els actors jurídics en virtut del manteniment de l'ordre públic, la seguretat jurídica i el desenvolupament de la personalitat, el segon es repenja molt més en l'autonomia de la voluntat de tal forma que els individus poden també negociar amb la seves dades personals sense que tal pràctica hagi d'amoïnar als responsables dels poders públics.

Tot i que descrita aquí en termes molt generals, aquesta dicotomia reflecteix dues formes d'analitzar una mateixa realitat i reapareix cada cop que es tracta d'afrontar l'ús adequat de les dades personals en un àmbit concret, sobre tot quan ens trobem davant d'activitats de caràcter transnacional. A títol indicatiu, les disputes sobre la regulació de les noves xarxes socials, com ara Facebook, Twitter o Instagram, reediten maneres diverses d'afrontar problemes similars sigui des d'una òptica europea o nord-americana.

Unió Europea

Tractat de funcionament de la Unió Europea (article 16, apartat 1)

Carta dels Drets Fonamentals de la Unió Europea (article 8, apartat 1)

General Data Protection Regulation (GDPR) / Reglament General de Protecció de Dades Personals (RGPD)

<https://goo.gl/bTr6Pg>

Consell d'Europa

Conveni per a la protecció de les persones respecte al tractament automatitzat de dades de caràcter personal (Conveni 108)

www.consellgeneral.ad/fitxers/documents/activitat-parlamentaria/ATTB26GS/pdf.pdf

1.2. Reconeixement jurídic intern del dret

El reconeixement intern d'aquest dret neix en la pròpia Constitució espanyola (art. 18.4) amb un article la interpretació correcta del qual necessita ésser complementada si més no per les dues següents sentències del Tribunal Constitucional (254/1993; 292/2000).

A nivell català, l'Estatut d'Autonomia de Catalunya dedica a la protecció de les dades personals l'article 31 en els següents termes: "totes les persones tenen dret a la protecció de les dades personals contingudes en els fitxers que són competència de la Generalitat i tenen dret a accedir-hi, examinar-les i obtenir-ne la correcció. Una autoritat independent, designada pel Parlament, ha de vetllar perquè aquests drets siguin respectats, en els termes que estableixen les lleis".

D'altra banda, la Llei Orgànica 15/1999, de 13 de desembre, de Protecció de Dades Personals desenvolupa el precepte constitucional esmentat i fixa els principis i bases de la regulació d'un àmbit en què també cal tenir en compte la normativa sectorial en camps tan diversos com l'educació, la infància, el Poder Judicial, els tràmits electorals o, entre molts altres, les telecomunicacions.

2. Identificació de les entitats, col·lectius o moviments socials que han treballat sobre aquest dret a casa nostra

Es proporciona a continuació una llista no exhaustiva d'actors de referència en el camp de la protecció de les dades personals a Catalunya. El llistat es divideix en grups acadèmics, organismes públics i empreses. A fi d'afavorir la comprensió plena de les dades, es proporciona en certs casos informació suplementària sobre l'activitat de les entitats referenciades.

Acadèmia

CYBERCAT (Centre de recerca en Ciberseguretat de Catalunya). Es tracta d'un centre de recent creació que aplega els principals grups de recerca catalans en l'àmbit de la ciberseguretat des de l'òptica de l'enginyeria informàtica. Està liderat pel grup CRISES (Data security and privacy / Criptografia i Secret Estadístic), ubicat a la Universitat Rovira i Virgili, seu també de la Càtedra Unesco en Privacitat.

www.cybercat.cat

<https://crises-deim.urv.cat/web>

<https://unescoprivacychair.urv.cat>

UOC (Universitat Oberta de Catalunya) / IN3 (Internet Interdisciplinary Institute). Tot i que existeixen diversos grups de recerca en el fenomen digital escampats per totes les

institucions acadèmiques catalanes, el cas de la UOC, i el seu laboratori de recerca multidisciplinar IN3, mereix una menció específica al tractar-se en el seu moment d'una iniciativa pionera en l'ús de noves tecnologies en l'àmbit científic.

<https://www.uoc.edu>

Institucions

ACPD (Autoritat Catalana de Protecció de Dades).

<http://apdcat.gencat.cat>

IdCAT / Identitat Digital.

<https://www.idcat.cat>

Administració Oberta de Catalunya (AOC)

<https://www.aoc.cat>

IDESCAT (Institut d'Estadística de Catalunya)

<https://www.idescat.cat>

CESICAT (Centre de Seguretat de la Informació de Catalunya)

www.cesicat.cat

Empreses

Scytl. Empresa amb seu Barcelona, creada en el seu dia a partir de recerques universitàries i avui en dia un dels líders a escala mundial dels mecanismes de votació electrònica,

<https://www.scytl.com>

Astrea. Empresa amb seu a Reus i especialitzada en serveis de consultoria legal relacionada amb la identificació i autenticació digitals.

<http://www.astrea.cat>

Fractus. Empresa amb seu a Sant Cugat que ha desenvolupat solucions de miniaturització tecnològica en el camp de les telecomunicacions.

<http://www.fractus.com>

Eticas Consulting. Firma de recerca i consultoria sobre l'impacte social, ètic i legal del desenvolupament tecnològic.

<https://www.eticasconsulting.com>

Ribas y Asociados. Despatx d'advocats especialitzat en el dret digital.

<http://www.ribas.legal>

Mobile World Capital Barcelona / Mobile World Congress. Entitats que organitzen anualment a Barcelona un congrés de referència mundial en l'àmbit de la tecnologia mòbil i que desenvolupen durant la resta de l'any activitats de promoció en matèria digital a la ciutat.

3. Estat actual del reconeixement i de la implementació d'aquest dret a Catalunya

3.1. Elements de compliment efectiu del dret a Catalunya

A partir del reconeixement constitucional a l'Estat espanyol i del desplegament legislatiu posterior, el compliment efectiu del dret es canalitzà bàsicament a través de les agències de protecció de dades, tant l'espanyola com la catalana. Cal recordar, en aquest sentit, els dubtes sobre el repartiment competencial i especialment sobre l'organisme que havia de vetllar pel compliment de la llei en el cas d'agents privats i administracions públiques diferents a la Generalitat. Diverses sentències del Tribunal Constitucional han acabat assenyalant que, mentre que l'Autoritat catalana és la responsable dels tractaments de dades duts a terme tant per l'administració autonòmica com pels ens locals catalans, l'Agència espanyola s'encarrega, a més a més d'altres àmbits, del sector privat sense vincles amb l'actuació dels poders públics.

Les primeres etapes van consistir en consolidar un conjunt de procediments pensats per donar sentit als nous drets reconeguts per les regulacions de protecció de dades. Calia que agents públics i privats adaptessin els procediments interns i externs per gestionar dades personals d'acord amb els principis reconeguts en el marc jurídic (ex.: qualitat, finalitat), atenent al tipus de consentiment de la persona afectada necessari segons cada cas i oferint canals àgils per fer efectius, entre d'altres, els anomenats drets ARCO (Accés, Rectificació, Cancel·lació, Oposició). Es tractava d'un canvi de paradigma gens menyspreable. Es pretenia, en definitiva, instaurar una nova cultura que donés la consideració obligada a les dades personals com a part inseparable de la pròpia persona. Mentre que administracions i poders privats adaptaven poc a poc llurs activitats a aquests nous paràmetres, les agències reguladores, per la seva banda, s'han encarregat de la bona aplicació del marc jurídic, disposant fins i tot de potestat sancionadora, i de la promoció dels valors fonamentals d'aquesta nova manera d'entendre l'autodeterminació informativa.

D'altra banda, la recent entrada en vigor del Reglament General de Protecció de Dades obre una nova etapa ja que és fruit d'avaluar l'evolució del dret a l'autodeterminació informativa en les darreres dècades. Es tracta doncs d'un punt d'inflexió important que cal tenir en compte si més no pel fet de que l'anterior regulació en forma de Directiva dóna pas ara a un Reglament comunitari, és a dir, una norma d'aplicabilitat directa que no necessita la seva posterior transposició a nivell estatal.

El Reglament introdueix a més a més importants novetats com ara una reformulació del consentiment necessari per al tractament de les dades personals, el principi de responsabilitat proactiva, la necessitat d'avaluar el risc que suposa la gestió de certes dades personals o el concepte de protecció des del disseny i per defecte. Aquestes novetats, juntament amb d'altres, es vinculen a la necessitat d'adaptar el dret de l'autodeterminació informativa a una nova realitat que, com ja s'ha comentat, ha superat els escenaris previstos en les primeres regulacions. El Reglament ho reflecteix en el seus paràgrafs inicials al considerar, per exemple, que "la ràpida evolució

tecnològica i la globalització han plantejat nous reptes per a la protecció de les dades personals. La magnitud de la recollida i de l'intercanvi de dades personals ha augmentat de manera significativa (...) Les persones físiques han de tenir el control de les seves pròpies dades personals (...) Tampoc no [s']ha evitat ni la inseguretat jurídica ni una percepció generalitzada, entre l'opinió pública, que hi ha riscos importants per a la protecció de les persones físiques, especialment en relació amb les activitats en línia" (§ 6-9). Es tracta, en definitiva, d'encetar una nova etapa que tingui en compte el que es destacava a l'inici del document, és a dir, el caràcter nuclear de l'autodeterminació informativa com a pivot entorn al qual giren altres drets i llibertats que són essencials en l'esdevenir de les societats contemporànies.

Més enllà de la normativa ja esmentada, el compliment efectiu del dret també s'ha reflectit en diverses polítiques públiques que, al llarg de les darreres dècades, han provat d'establir una estratègia digital respectuosa amb l'autodeterminació informativa.

Cal destacar, en aquest sentit, els esforços esmerçats en consolidar una autèntica administració digital. A nivell català, per exemple, sobresurten iniciatives com la de l'Agència Catalana de Certificació (CatCert), l'Administració Oberta de Catalunya (AOC) o, en un àmbit ja més concret, la Universitat Oberta de Catalunya (UOC). Totes tres, i també moltes d'altres aparegudes amb propòsits similars, han aconseguit un canvi de model de tal forma que els tràmits digitals no són avui en dia una *rara avis*.

La implantació d'aquests projectes ha anat acompanyada d'una reflexió prèvia sobre les implicacions en la protecció del dret a l'autodeterminació informativa i és per això que convé fer-ne referència en aquest apartat. Qualsevol iniciativa lligada a l'administració digital implica plantejar-se prèviament quin tipus d'autenticació es farà servir i és aquí on intervé tant la certificació digital com d'altres mecanismes que ajuden a fer compatible el control de les dades personals amb els tràmits digitals. D'igual forma, tant l'AOC com la UOC i d'altres plataformes similars han d'avaluar com oferir serveis públic de forma eficient sense malmetre les dades personals.

Finalment, l'activitat estadística mereix un menció especial atès que, a més a més de ser una de les funcions dels poders públics on es processen més dades personals, està pensada per filtrar tota aquesta informació de tal manera que simultàniament sigui útil per a l'interès públic i preservi les dades de les persones afectades. L'activitat estadística, que a Catalunya lidera IDESCAT, reflecteix doncs de forma ben nítida les contradiccions i incerteses a la que s'exposen cada cop més sectors de la nostra societat, com ho demostra la importància que el nou Reglament europeu concedeix a l'avaluació de l'impacte en la privacitat de certes activitats.

3.2. Mancances detectades/graus d'incompliment

Una mirada retrospectiva a l'evolució del dret a l'autodeterminació informació ens ofereix una sensació agredolça. Pot observar-se amb claredat que tant la legislació com els operadors públics i privats han anat poc a poc incorporant la noció de privacitat digital i això ha comportat canvis importants en llurs activitats, però aquests avenços han topat sovint amb una gran acceleració de les innovacions tecnològiques

de tal forma que indubtables conquestes quedaven ràpidament empentides davant de nous reptes.

Mentre que la LORTAD, de 1992, fou un pas del tot positiu, calgué modificar-la pocs anys després donant pas a l'actual Llei de Protecció de Dades, aprovada l'any 1999 i modificada en diverses ocasions, singularment fa pocs mesos (juliol 2018) per adaptar-se a la normativa europea establerta en el Reglament General de Protecció de Dades. Existeix a més a més una variada normativa sectorial que afecten sectors com, entre d'altres, la seguretat privada i les entitats de crèdit, o regulacions relatives als principis de transparència i accés a la informació pública.

Tot plegat dona com a resultat un conjunt farcit de regulacions ben detallades que malden per assolir l'objectiu últim de tot aquest esforç, és a dir, enfortir el grau de control dels ciutadans sobre les seves pròpies dades personals. Hi ha però seriosos dubtes sobre si, passat ja uns quants anys, aquest domini hagi realment millorat. Els incompliments més o menys grans de la legislació vigent poden ser-ne una causa, però segurament no la principal ja que la pròpia societat digital comporta una reconceptualització accelerada de la noció de privacitat i, atès que les mesures proposades a l'inici estaven més aviat pensades sobre categories jurídiques antigues, el cert és que topen sovint amb noves formes d'interacció social difícils de preveure poc temps enrere. Així doncs, la Llei, en termes generals, es compleix, però, si analitzem el quadre en general, conclourem que compta amb una virtualitat limitada i que necessita adaptar-se a nous reptes i a noves formes d'entendre la relació de l'individu amb la seva pròpia identitat.

A títol indicatiu, resulta fins a cert punt ingenu esperar que el mer consentiment, una categoria de gran tradició i solidesa jurídica, esdevingui una barrera realment eficaç i determinant enfront de l'allau de nous serveis tecnològics que, en el moment de donar-se d'alta i a canvi de la seva prestació, demanen dades personals sovint alienes a la pròpia naturalesa de l'activitat en curs. D'igual manera, resulta il·lusori pretendre que l'usuari vetlli per la qualitat de totes les seves dades en mans de tercers o que s'encarregui de sol·licitar cancel·lacions en tots els casos en què el tractament ja no és necessari. A l'igual que passa amb la confrontació entre democràcia directa i representativa, refiar-se únicament de les iniciatives individuals de cada persona, sigui a l'hora de votar o de autodeterminar-se informativament, amaga realitats més punyents en què, sota un pretès respecte per les decisions individuals, el sistema social i tecnològic aplica *de facto* criteris que marginen el rol que teòricament s'atribueix a cada persona en la defensa dels seus drets i llibertats.

L'exemple de la interacció entre xarxes social i aplicacions mòbils és prou eloqüent ja que el control de les dades cedides, si es segueixen les pautes tradicionals, s'albira gairebé impossible tant per la multiplicitat d'ocasions en què aquests dilemes es presenten, pel caràcter transnacional del servei que es proporciona, per la seva heterogeneïtat, ja que cada aplicació compta amb trets ben particulars, i lògicament per les enormes utilitats del dia a dia que un hipotètic eremita digital perdria. Tot plegat ens ensenya que la interrelació entre identitat, privacitat i drets fonamentals ha de ser repensada ja que en cas contrari estarem bastint un conjunt de garanties amb una virtualitat molt afeblida.

En definitiva, mentre que l'esquema actual de protecció, tot i els avenços del Reglament europeu, es fonamenta en procediments clàssics de control des dels poders públics, la societat digital emergent demana aproximacions que repensin de forma més general i global el paper de la privacitat en les societats contemporànies i n'extreguin conseqüències normatives que complementin les actuals.

Es troba a faltar, per exemple, una reflexió sobre la potencialitat de l'anonimat (i nocions properes com els alias o pseudònims) com a categoria que permeti articular una societat digital on la proliferació d'aplicacions respecti una esfera individual del tot necessària per a l'exercici lliure del conjunt de drets fonamentals i llibertats públiques. En canvi, l'estratègia des dels inicis de l'*habeas data* ençà ha anat per camins diferents i l'anonimat ha esdevingut de fet una categoria fins i tot sospitosa al contemplar-se únicament com a obstacle de la vigilància global i no com a facilitador de la llibertat. El tractament adequat de la seguretat equilibrant-la amb l'autodeterminació informativa ens porta a camps on caldrà un esforç suplementari per impedir que les necessitats d'una societat segura acabin per anorrear la vigència d'altres pilars bàsics de les societats contemporànies. La privacitat, i també l'anonimat, no són capricis de persones estraletes, sinó pre-condicions necessàries per tenir democràcies plenes i madures. El debat sobre l'anomenat dret a l'oblit avança precisament en aquesta direcció.

En tercer lloc, tot i tractar-se d'un aspecte la consolidació del qual s'està produint ara mateix, convé assenyalar que l'efectivitat del dret a l'autodeterminació informativa haurà de posar-se en relació amb les anomenades indústries 4.0 i sobre tot 5.0. Mentre que la primera suposa, en línies generals, la digitalització del procés productiu, la segona proposa extreure el màxim potencial de la interrelació entre persones i màquines. Els individus, i també llurs dades personals, s'incorporen ja de forma plena i sense recança en el procés productiu. *Big data*, intel·ligència artificial, robòtica, la distinció entre objecte / subjecte i altres categories similars s'albiren aquí com a patrons bàsics per entendre aquesta nova etapa de la societat digital i caldrà estat amatents sobre l'impacte de tot plegat en la protecció de la privacitat.

Finalment, atenent als avenços en l'àmbit biomèdic, caldrà segurament repensar algunes de les pautes establertes fins ara. La legislació atorga a aquestes dades una protecció reforçada al considerar-les particularment sensibles i s'han establert protocols especials per al seu tractament en aquests àmbits, però els reptes que plantegen els nous descobriments exigeixen repensar esquemes anteriors i una alerta constant capaç de donar respostes eficaces. A títol indicatiu, la gestió d'informació genètica comporta interrogants no detectats als inicis de la regulació d'aquest dret.

Com a element complementari, cal destacar que l'anàlisi de les darreres dècades ens porta també a la necessitat d'enfortir tant la trasdisciplinarietat dels actors com la vinculació entre treballs de recerca i pràctica. Mentre que Catalunya destaca en espais on l'autodeterminació informativa té una importància cabdal, com ara el sanitari, la mobilitat o el cultural, el potencial subjacent no acaba de ser explotat en la mesura òptima. Cal enfortir doncs la manera en què aquests sectors, i d'altres, s'acosten al tractament de les dades personals, anar més enllà de la mera aplicabilitat legal i fer créixer espais més consolidats de referència internacional si més no en aquest camps,

és a dir, liderar reflexions internes i externes sobre els reptes esmentats. Es necessita, en definitiva, una acció més coordinada on el mer respecte a la llei esdevingui només un punt de partida d'una estratègia global sobre identitats i societat digitals.

4. Mesures proposades per tal d'assolir l'efectivitat del dret

El dret a l'autodeterminació informativa combina elements de les garanties clàssiques liberals amb activitats de prestació a càrrec de l'administració pública i pròpies, per tant, d'etapes posteriors dels Estats constitucionals. Aquest doble vessant provoca que l'efectivitat del dret necessiti també una actuació coordinada des de diversos angles, tant individuals com a socials i polítics.

Cal dir, en primer lloc, que el punt de partida hauria de ser una formació individual adequada sobre els riscos d'un ús descontrolat de les pròpies dades personals. Qualsevol dret o llibertat es beneficia lògicament d'aquesta consciència (*awareness*), però en el nostre cas la seva rellevància és probablement molt més elevada. Mentre que certes prohibicions provoquen, gairebé de forma espontània, el rebuig de la persona afectada, la mala *praxis* en relació amb les dades personals pot romandre inadvertida o menystinguda. Mentre que una amenaça a la vida, la intromissió a la llar o la censura, per posar alguns exemples, provoquen un xoc evident, els efectes de la mineria de dades poden passar molt més desapercebuts. És per això que bastir una cultura cívica sobre aquest tema i promoure hàbits digitals saludables són activitats que, tot i que sovint negligides, tenen un paper determinant en l'eficàcia real del dret a l'autodeterminació informativa.

Tot plegat es vincula a més a més a una reconceptualització de la identitat personal, de l'abast de la intimitat i de la importància de protegir certs aspectes de la nostra vida de la curiositat aliena. No és cap novetat, en aquest sentit, recordar com les xarxes socials estan reconfigurant la nostra relació amb d'altres persones i que el pes de la intimitat està decreixent en importància com a valor a preservar.

No es tracta ara per ara de jutjar en detall aquesta evolució, però tot plegat ens ha de portar a intensificar les mesures educatives de tal forma que la societat en general, i les noves generacions en particular, siguin ben conscients dels reptes que planteja la societat digital per al desenvolupament de llurs personalitats. Tota persona hauria d'estar amatent als possibles riscos derivats de les seves actuacions i de l'exposició gairebé continuada de dades personals susceptibles de ser processades per algoritmes i reconvertides en estratègies polítiques, econòmiques, religioses o de qualsevol tipus, és a dir, en activitats que tenen un impacte directe en l'eficàcia del conjunt de drets i llibertats.

Es proposa doncs impulsar una estratègia a mig i llarg termini en què la sensibilització digital penetri en totes les capes socials amb missatges adaptats a cada audiència. El pla hauria de comptar amb la col·laboració del Departament d'Ensenyament, però ha d'anar molt més enllà i reflectir una preocupació per l'educació digital similar a la que tenim en d'altres sectors, com ara l'educació vial o l'ambiental. No es pot oblidar, en aquest sentit, el rol que hi juga la pròpia administració pública la capacitat i

comportament de la qual en aquesta matèria esdevenen, com s'exposa a continuació, uns pilars fonamentals.

En segon lloc, i seguint amb el marc analític consistent en diferenciar garanties liberals i prestacions a càrrec dels poders públics, caldria abandonar estratègies merament reactives i apostar per una autèntica cultura proactiva en què s'impulsi, des de la pròpia administració, l'adopció de tecnologies on hi hagi una protecció anticipada i per defecte de la privacitat. Es tracta, en definitiva, de no romandre quiets esperant un eventual perjudici, sinó d'articular un sistema que estigui pensat per aquestes amenaces, és a dir, que bloquegi de forma automàtica els usos abusius de les dades personals. El Reglament General de Protecció de Dades ja enfila de fet amb encert aquest camí a l'anar més enllà tant dels tradicionals, i merament reactius, drets ARCO com de la noció clàssica de consentiment de la persona interessada. Avaluació de riscos o mesures proactives contemplades com a quefers obligatoris van també en aquesta línia, però cal tenir present que el Reglament posa només les primeres bases d'una transició llarga i complicada. El Reglament aporta només una visió normativa del que hauria de constituir un canvi de paradigma des de diverses perspectives.

Aquesta reflexió implica a molts actors, alguns d'ells amb pràctiques molt allunyades entre si, però l'administració pública és si més no un dels principals responsables en la implantació d'aquestes mesures i s'ha de caracteritzar, per tant, pel caràcter pioner de les mesures de protecció proactiva. D'altra banda, a l'hora de regular determinats àmbits, com els de les telecomunicacions, l'administració també pot prioritzar certs patrons de conducta o arquitectures digitals optant per les que siguin més respectuoses amb la privacitat.

5. Recomanacions per tal de fer un seguiment sobre l'acompliment de les mesures proposades

Seguint el fil del que ja s'ha exposat prèviament sobre els reptes, legals i també no legals, que comporta l'autodeterminació informativa, es recomana, en termes generals, una reconversió intensa de l'Autoritat Catalana de Protecció de Dades. La proposta no parteix d'una valoració negativa de la tasca duta a terme fins ara, sinó que aprofita aquest bon rerefons per eixamplar la missió institucional de l'Autoritat.

Tant l'Autoritat catalana com la resta d'agències creades amb l'aparició del dret a l'autodeterminació informativa comparteixen una visió administrativista que prima la supervisió procedimental del respecte de les garanties del dret i col·loca en un segon pla el lideratge i promoció de la cultura digital entesa com a pensament crític i consciència social dels reptes que comporta. És cert que les agències, segons les funcions que tenen legalment encomanades, duen a terme ambdós tipus d'activitats, però actualment el primer vessant aclapara i amaga el segon. Es recomana doncs enfortir l'Autoritat, dotar-la de més visibilitat social i convertir-la en un ariet que consolidi una estratègia digital catalana. L'Autoritat hauria doncs de vetllar pel compliment tant de les mesures proposades en l'apartat anterior com de les que es desenvolupen en aquest.

D'altra banda, més enllà d'aquesta proposta general, caldria també adoptar mesures més concretes a fi de comptar amb una bona diagnosi de l'evolució del pensament crític digital a casa nostra i de la seva eficàcia real en el dia a dia. Es proposa, en aquest sentit, la confecció d'enquestes i estudis periòdics que esbrinin com entenem els catalans el dret a l'autodeterminació informativa i com fem ús de les facultats que se'ns atorguen. Una part essencial d'aquestes anàlisis ha de adreçar-se als plans d'estudi dels ensenyaments, tant obligatoris com no obligatoris, ja que serà aquí on segurament es produirà, o no, un eventual canvi estructural.

Les mesures anteriors, juntament amb d'altres eines de diagnosi, han de permetre identificar problemes emergents, dissenyar estratègies de resposta anticipada i seleccionar aquells àmbits en què Catalunya pot aconseguir una posició de lideratge que permeti incidir en el debat internacional al voltant dels reptes derivats de la societat digital.

Les tres mesures proposades com a eines de seguiment no representen, en termes generals, grans innovacions, però proven de reflectir una preocupació comuna derivada de la insuficiència de l'actual resposta institucional a la reconfiguració que està experimentant la identitat digital de les persones. Mentre que les mesures vigents multipliquen els procediments de control, sovint ineficaços, es demana aquí un certa reorientació estratègica i les eines proposades haurien de ser d'utilitat per copsar fins a quin punt la pròpia noció d'intimitat i privacitat està canviant, no sempre de forma positiva, i com cal bastir a partir d'aquí una política pública global lligada a l'autodeterminació informativa responsable.